

Vivien Dienes

TYÖPAJANUORTEN KOKEMUKSIA HÄPEÄLEIMASTA

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Yhteisöpedagogikoulutus

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Vivien Dienes	Yhteisöpedagogi (AMK)	Toukokuu 2021
Opinnäytetyön nimi		
Työpajanuorten kokemuksia häpeäleimasta		38 sivua 1 liitesivua
Toimeksiantaja		
Juvenia – Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus		
Ohjaaja		
Jaakko Pitkänen		
Tiivistelmä		
<p>Nuorten kokemat tunteet ja ajatukset omasta valmentautumisestaan työpajalla ovat ensisijaisen tärkeitä työpajatoiminnan kannalta. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan työpaja-asiakkuuden leimaavuutta nuorten kokemana. Tavoitteena oli ensinnäkin selvittää miten nuorten sosiaaliseen ympäristöön kuuluvat henkilöt suhtautuvat nuorten työpaja-asiakkuuteen sekä miten nuoret itse suhtautuvat omaan työpaja-asiakkuuteen. Toisekseen tuottaa tietoa siitä, millaisia tunteita ja ajatuksia nuoret kokevat ja ovat kokeneet omasta työpaja-asiakkuudesta.</p> <p>Opinnäytetyö on monimenetelmällinen. Materiaalia tutkimukseen kerättiin sekä kyselylomakkeella, että teemahaastatteluilla keväällä 2021. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Mikkelin nuorten työpajan valmentautajat. Haastatteluihin osallistui yhteensä viisi ja kyselyihin seitsemäntoista nuorta.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että nuoret kokevat työpaja-asiakkuuteensa mahdollisuutena ja nuorten lähipiiri suhtautuu heidän työpaja-asiakkuuteensa myönteisesti. Tulosten perusteella nuoret valmentautajat eivät kohtaa häpeäleimaa. Puolet vastaajista kuitenkin kokee tai on kokenut häpeää omasta työpaja-asiakkuudestaan. Nuoret kokevat työpajatoimintaan liittyvän arvostuksen puutetta ja sitä liitettään tuloksien mukaan jossain tapauksissa tekemättömyyteen, jota taas koettiin leimaavaksi. Tulosten perusteella valmentautajat toivovat lisää tiedottamista yleisesti työpajatoiminnasta yhteiskunnalle. Tuloksia voidaan hyödyntää työpajatoiminnan kehittämisessä sekä jatkotutkimuksia varten.</p>		
Asiasanat		
työpajatoiminta, nuoret, häpeäleima, ennakkoluulot		

Author	Degree	Time
Vivien Dienes	Bachelor of Humanities	May 2021
Thesis title		
Workshop trainees' experiences of stigma		38 pages 1 pages of appendices
Commissioned by		
Juvenia – Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus		
Supervisor		
Jaakko Pitkänen		
Abstract		
<p>The feelings and thoughts that young trainees experience about they own workshop training are primary importance in terms of workshop activities. This thesis examines the stigma of a workshop clientele experienced by young people. The aim was to find out how people belonging to young trainee's social environment react to their workshop clientele and how young people themselves react to their own workshop clientele. The aim was also to provide information about the feelings and thoughts that young people experience and have experienced about their own workshop clientele.</p> <p>The thesis is a multiple strategy research. Data for the research was collected both with a survey and through theme-based interviews in the spring of 2021. The target group was the trainers of Mikkeli's youth workshop. A total of five young trainees participated in the interviews and seventeen young trainees in the surveys.</p> <p>The results of the research show that young trainees perceive their workshop clientele as an opportunity and that young people's close associates have a positive attitude towards their workshop clientele. Based on the results, young trainees do not face stigma. However, half of the respondent's experience or have experienced shame about their own workshop clientele. Young people experience a lack of appreciation in relation to workshop activities and, according to the results, this is associated in some cases with inaction, which in turn was perceived as stigmatizing. Based on the results, the young trainees want more information about the workshop activities in general for the society. The results can be used in the development of workshop activities and for further research.</p>		
Keywords		
Workshop activity, youth, stigma, prejudice		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA.....	7
2.1	Työpajatoiminnan määritelmä.....	7
2.2	Työpajatoiminnan kehitys	8
2.3	Työpajatoiminnan valmennusprosessit.....	10
3	HÄPEÄLEIMA JA HÄPEÄ	11
3.1	Häpeäleima ja kategorisointi.....	11
3.2	Häpeä ja syyllisyys tunteena	12
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	13
4.1	Tutkimuskysymykset ja kohderyhmä	13
4.2	Tutkimuksen monistrategisuus	14
4.3	Aineistonkeruun eteneminen	14
4.3.1	Teemahaastattelut	14
4.3.2	Kyselylomake.....	15
4.4	aineistojen analyysi.....	16
4.4.1	Haastatteluaineiston analyysi	16
4.4.2	Kyselyaineistojen analyysi	17
5	TULOKSET.....	17
5.1	Työpajatoiminta tutuksi	17
5.2	Nuorten valmentautujien omat suhtautumiset työpajatoimintaan.....	19
5.3	Kyselylomake.....	19
5.4	Teemahaastattelut	20
5.5	Nuorten kokemukset sosiaalisen ympäristön suhtautumisesta.....	22
5.5.1	Kysely	22
5.5.2	Teemahaastattelut	24
5.6	Nuorten kokemat tunteet ja ajatukset omasta työpaja-asiakkuudesta	27
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	28

6.1	Johtopäätökset	28
6.2	Pohdinta	31
6.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	32
6.4	Jatkotutkimus- ja kehittämissuhteet	34
LÄHTEET.....		35

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä selvitetään Mikkelin nuorten työpajan valmentautujien kokemuksia häpeäleimasta. Opinnäytetyön idea lähti kiinnostuksesta selvittää, onko työpajan asiakkuus nuoren elämässä mahdollisesti leimaavaa ja millaisia ajatuksia ja tunteita nuoret kokevat omasta työpaja-asiakkuudestaan. Vuoden 2017 sosiaalisen vahvistumisen mittarin (Sovari) tuloksissa nousivat esille nuorten kommentit työpajatoiminnan huonosta maineesta sekä työpajatoimintaan liittyvistä ennakkoluuloista (Pietikäinen 2017, 27). Starttivalmennukseen osallistuivat nuoret ovat nostaneet esille toimintaan osallistumisen olevan häpeä muiden nuorten keskuudessa (Kesä 2015, 5). Häpeäleima ja sen rakentuminen on itsessään moniulotteinen ja mielenkiintoinen ilmiö. Se vaikuttaa lisäksi erittäin vahvasti mielen hyvinvointiin ja omakuvan rakentumiseen. Miettiessä, että nuoret saattavat joutua häpeäleiman kohteeksi hakiessaan apua omiin haasteisiinsa iskee huoli ja kiinnostus asian tarkastelulle.

Opinnäytetyö tuottaa sellaista tietoa nuorten kokemuksista, mikä on hyödynnettävissä nuorisotyössä. Aihetta voidaan pitää merkittävänä, sillä työpajat ovat edelleen keskiössä nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Se, miten nuoret kokevat työpajalla oloa ja miten se vaikuttaa heidän elämäänsä vaikuttaa suuresti toimintaan osallistuvien määrään. Opinnäytetyön tilaajana on Juvenia – Nuorisotalon tutkimus- ja kehittämiskeskus. Opinnäytetyössä nuorten työpaja-valmentautujien kokemuksia selvitettiin sekä kyselylomakkeella että haastattelulla. Aineistokeruu toteutettiin keväällä 2021. Tässä opinnäytetyössä nuorilla valmentautujilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita työpajatoiminnan asiakkaita. Nuorten sosiaaliseen ympäristöön kuuluvilla henkilöillä tarkoitetaan nuorten perheet, sukulaiset ja kaverit sekä muita nuorten kohtaamia aikuisia ja nuoria.

2 NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA

2.1 Työpajatoiminnan määritelmä

Nuorisolaki (21.12.2016/1285 §13) määrittää työpajatoiminnan tarkoituksiksi parantaa nuoren elämänhallintataitoja sekä edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuutta yhteiskuntaan. Työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. (Nuorisolaki 21.12.2016/1285 §13) Nuorten työpajatoiminta perustuu sellaiseen valmennukseen, johon nuori osallistuu omien edellytystensä mukaan (OKM s.a.).

Työpajatoiminta on Välimaan (2020) mukaan nuoren rinnalla kulkemista ja kokonaisvaltaisen tuen antamista. Työpajatoiminnalla vahvistetaan nuorten hyvinvointia ja tuetaan kohti koulutusta tai töitä. Tällaista nuorille tukea ja uusia oppeja antavaa palvelua ei välttämättä työpajan lisäksi ole tarjoilla kaikissa kunnissa. Työpajatoiminnalla vahvistetaan nuorten osallisuutta eri osa-alueilla sekä vahvistetaan arjenhallintaa, tulvaisuuden suunnittelukykyä sekä työelämävalmiuksia. Toiminta yksilöllistetään vastaamaan nuoren tarpeita kokonaisvaltaisesti. Työpajatoiminnassa nuorille mahdollistetaan sellaisia onnistumisia ja myönteisiä kokemuksia, joiden kautta voidaan vahvistaa nuoren itsetuntoa. Valmentautujia autetaan tunnistamaan näitä sekä löytämään omat yksilölliset vahvuudet. Työpajojen tuoma yhteisöllisyys, vertaistuki ja yleisesti koko yhteisö vahvistavat nuoren sosiaalista osallisuutta. Nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden taas vahvistavat erilaiset työkokeilut ja oppisopimukset. (Komonen 2007, 430–432.)

Nuorten tuen tarpeet ovat hyvin monialaisia ja sen takia myös työpajatoiminnan sijoittuminen on monialainen (Välimaa 2021). Työpajatoiminta sijoittuu koulutus-, nuoriso, työllisyys- ja sosiaalipolitiikan sektoreille. Yhteistyötä tehdään näiden sektoreiden palveluntuottajien ja tahojen kanssa ja siten täydennetään jo olemassa olevia palveluita. (Palo 2017.) Yhteistöiden tarkoitus on taata nuorelle entistä kokonaisvaltaisempaa ja suoraviivaisempaa tukea. Toiminnot työllisyyspolitiikan saralta ovat työkokeilu ja palkkatuki. Sosiaalipolitiikan osalta kuntouttava työtoiminta ja kuntoutus. Koulutuspolitiikan osalta kouluskokeilut, oppisopimus ja opinnollistettu työpajatoiminta. (Välimaa 2021.)

Työpajoja järjestävät pääsääntöisesti kunnat, mutta myös esimerkiksi yhdistykset ja erilaiset säätiöt. Työpajan valmentautujina ovat pääsääntöisesti sellaiset nuoret ja aikuiset, joilla on vaikeuksia syystä tai toisesta työnhaussa tai koulutuspaikan löytämisessä. He ovat mahdollisesti olleet jo pitkään työttömänä tai ovat vailla tutkintoa tai työkokemusta, pystyvät terveytensä puolesta vain osakkaistyöhön tai ovat esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujia. (Palo 2017.)

2.2 Työpajatoiminnan kehitys

Työpajatoiminta sai alkunsa 1980-luvulla, jolloin se oli periaatteessa hätäapu ehkäistä nuorten syrjäytymistä työmarkkinoilta. Kymmen vuotta siitä työpajan merkitys nousi edelleen myös syrjäytymisvaaran noustessa ja vuoteen 1999 mennessä työpajan piirissä oli lähes 40 000 nuorta ja työpajoja noin kolmesataa ympäri Suomea. (Komonen 2007 429–432.) Työpajatoiminnan ohjauskäsite muuttui valmennus-käsitteeseen 1990-luvulla, sillä se kuvasti paremmin toiminnan tavoitteellisuutta sekä valmentajan ja valmentautujien osallisuutta toimintaan (Pekkala 2004, Komosen 2007, 433 mukaan). Tultaessa 2000-luvulle työpajatoiminta oli vakiintunut nuorisotyön muoto, jossa henkilökunnan ammatilliseen osaamiseen panostettiin entistä enemmän. Yksilövalmennuksen antama kasvatuksellinen ote korostui ja toiminnasta tuli nuoren tarpeita kokonaisvaltaisemmin huomioon ottava. Yhteiskunnan muutos vaati myös työpajan muutoksen, kilpailu koveni ja nuorten taidot eivät enää aina riittäneet. Yhteiskuntaan integroituminen eli periaatteessa nuoren osalta kouluun ja työhön siirtyminen vaikeutui ja monimutkaistui. Sosiaalinen yksinäisyys lisääntyi, joka osaltaan vaikutti nuorten hyvinvointiin. (Komonen 2007, 429–432.)

Valtakunnallinen työpajayhdistys (TPY) perustettiin vuonna 1997. Se on valtakunnallisesti rahoitettu järjestö, jonka tavoitteena on työpajatoiminnan kehityksen sekä toimintaedellytyksien ja ammattiosaamisen vahvistamisen myötä ehkäistä syrjäytymistä. Yhdistys tuottaa tietoa työpajatoiminnasta sekä tuottaa erilaisia tilastoja ja vastaa muun muassa sosiaalisen vahvistumisen mittarista. Lisäksi yhdistys tekee alueellista toimintaa, järjestää tapahtumia ja koulutuksia sekä vaikuttaa valtakunnallisesti. (Palo 2017.) Valtakunnallinen työpajayhdis-

tys (TYP) muutti nimeään vuonna 2020 edustaakseen paremmin työpajatoiminnan lisäksi myös etsivää nuorisotyötä. Yhdistys kantaa nykyään nimeä Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. (Into 2020.)

Vuoden 2020 marraskuuhun mennessä avustuskelpoisia työpajoja oli yhteensä 260 kappaletta jakautuneena Manner-Suomen eri kunnille. Työpajatoimintaa on siis lähes joka kunnassa. (OKM 2020.) Työpajatoimintaan osallistui vuonna 2019 yhteensä 14 424 alle 29-vuotiasta valmentautujaa, mikä on hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Kyselyyn osallistujista 57 prosenttia oli miehiä ja 43 prosenttia naisia. Työpajoilla työskenteli yhteensä 1875 henkilöä. Määrä on pysynyt suhteellisen samana viimeisen viiden vuoden aikana. Nuoret hakeutuvat pääosin työpajoille jonkun ohjaavan tahon kautta. Vuonna 2019 merkittävin työpajoille ohjaava taho oli Työvoimahallinto ja toiseksi merkittävin sosiaali- ja terveystoimi sekä nuorisotyö. Valmennuksien kestossa oli iso hajonta: nuorista noin yksi neljäsosa oli valmennuksessa 3–6 kuukautta ja neljännes 6–12 kuukautta. Vuonna 2019 työpajajakson jälkeen nuorista 32 prosenttia sijoittui koulutukseen ja 13 prosenttia työelämään, työttömäksi jäi vähän yli 20 prosenttia nuorista. (Nuorten työpajatoiminta 2021.)

Erilaisia työpajojen valmennusyksiköitä on nykyään paljon mm. puu ja rakennus, tekstiili ja ompelu sekä kierrätys (Bamming ja Hilpinen 2020). Nykyään varsinkin mediapajaan osallistuvien määrä on kasvanut ja työpajojen verkkovalmennuksetkin ovat kehittyneet viime vuosina merkittävästi. Yhä useampi tarvitsee pidempää ja intensiivisempää pajajaksoa, jolloin starttivalmennuksen tarve nousee. (Välimaa 2020.) Työpajojen ja henkilöstön täytyy tuntea toimialueensa verkostoja ja palveluita ja tuottaa niille tietoa työpajojen toiminnasta. Laajempi ja toimivampi yhteistyö auttaa valmentautujien sujuvaa ohjautumista ja siirtymistä eri palveluntuottajien välillä. Tämä auttaa valmentautujia niin lisäavun saamisessa kuin tulevaisuuden suunnittelussa. (Palo 2017.) Työpajojen tulevaisuuden pulmaksi muodostuu sote-uudistus, mikä saattaa vaikeuttaa työpajojen tarvittavaa monialaista toimintaa. Kasvun ja lisätoimintojen mahdollistajana työpajojen tulevaisuutta ajatellen taas toimii tuleva oppivelvollisuuden pidentäminen ja sen tuoma työpajojen opinnollistamisen kehittäminen entisestään. (Tuure 2021.)

2.3 Työpajatoiminnan valmennusprosessit

Työpajatoiminnan perustehtävä on nuorten yksilöllisiin tarpeisiin keskittyvä valmennus. Työpajatoiminnan valmennusprosessit alkavat työpajalle ohjautumisesta, jonka jälkeen tehdään laaja tilannekartoitus ja nuori joko ohjataan muihin palveluihin tai tehdään kirjallinen sopimus työpajavalmennuksesta. Valmennuspäätöksen jälkeen tehdään henkilökohtainen valmennussuunnitelma. Siihen sisältyy nuoren tilanteen alkukartoitus, yksilöllisten tavoitteiden asettaminen, niihin pääsemiseen tarvittavien keinojen nimeäminen sekä kaiken aikataulut. Suunnitelman valmistuttua valmentautuja osallistuu tavoitteiden mukaiseen valmennukseen, jonka aikana havainnoidaan ja arvioidaan edistystä. Valmennusjakson jälkeen nuoren kanssa luodaan joko jatkosuunnitelma sijoittumisesta esimerkiksi työelämään tai koulutukseen tai tehdään uusi valmennussuunnitelma. (Palo 2017.)

Työpajan työvalmennus tukee valmentautujan työkykyä ja työyhteisöosaamista sekä kerryttää hänen ammatillista osaamistaan. Työpajan yksilövalmennus puolestaan vahvistaa valmentautujan toimintakykyä, arjen hallintaa ja tulevaisuuden suunnittelua. Nuoren tarpeesta riippuen valmennuksen keskiössä on joko yksilövalmennus tai työvalmennus. (Rautio 2016.) Työpajalla työvalmentajat ovat sen osa-alueen ammattiosaajia ja yksilövalmentaja kohtaamisen ammattilaisia. Starttivalmennus keskittyy nuoren elämänhallinnan vahvistamiseen matalalla kynnyksellä. Siinä yhdistyvät sekä yksilö- että ryhmävalmennuksen muodot ja se voi sisältää erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joilla kehitetään nuoren hyvinvointia ja toimintakykyä. Kuntouttava valmennus on usein työvalmennusta edeltävä toiminta, jossa keskiössä on nuoren arjenhallintataitojen kehittäminen yksilövalmennuksen avulla. Työelämään valmennus keskittyy nimensä mukaisesti tarjoamaan nuorille sellaista toimintaa, jossa kehittyvät työssä käymiseen tarvittavat taidot. Tähän valmennusmuotoon voidaan ottaa tueksi yksilövalmennusta tarvittaessa. Työhönvalmennus on samantapaista toimintaa niille, joilla työelämän taidot ovat jo paremmin hallussa, valmentautajat saattavat olla jo töissä tai juuri siirtymässä työelämään. Usein keskiössä on itsenäisen toiminnan vahvistaminen. (Palo 2017.)

3 HÄPEÄLEIMA JA HÄPEÄ

3.1 Häpeäleima ja kategorisointi

Kehityshistoriassa eloonjääminen on riippunut ryhmästä ja ryhmän toimivuudesta enemmän kuin yksilöllistä taidoista, näinpä sisäryhmän ja ulkoryhmän merkitys korostui. Sisäryhmän rajojen määrittely luotiin niiden asioiden ja ominaisuuksien pohjalta, joita voitiin kokea vaaralliseksi ryhmän jäsenten eloonjäämisen kannalta, kuten taudit. (Brewer 1997, Helkaman 2009, 135 mukaan.) Korkeilan (2011, 24) mukaan ihminen ei voi toimia ilman kykyä luokitella asioita tavalla tai toisella. Nykyään luokittelut liittyvät ennemminkin sellaisiin ominaisuuksiin, joita yhteiskunnallisesti vähätellään. Sisäryhmään ja ulkoryhmän rajat vedetään sen mukaan, mitä koetaan omituisiksi ja siten vähentävän oman ja ryhmän arvoa. Sisäryhmään kuulumisen vahvistaa yksilön kokemuksia itsestään ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Korkeila 2011, 24–30.) Luokittelu auttaa vuorovaikutustilanteissa ja kohtaamisissa, mutta toisaalta luokittelun tuomat oletukset ylläpitävät eriarvoisuutta. Kategorisointi auttaa ymmärtämään miten kohdattuun ihmiseen voidaan suhtautua, mitä häneltä ja kohtamiselta voi odottaa. (Silverman 1998, Juhilan 2004, 24 mukaan.) Ryhmiin luokittelu tuo kuitenkin mukanaan muiden leimaamista tiettyyn ennalta luodun mielikuvan mukaan unohtaen ihmisten yksilöllisyyden (Juhila 2004, 23).

Häpeäleimalla viitattiin alun perin kehoon poltettuun tai viillettyyn merkkiin, jonka kantajaa tuli välttää moraalisiin syihin perustavan erilaisuutensa vuoksi. Varsinkin mielenterveyteen liittyvällä häpeäleimalla on erittäin pitkät juuret historiassa. (Korkeila 2011, 21.) Häpeäleimalla tarkoitetaan sellaista ei-toivottua sosiaalista leimatusta, johon liittyy lisäksi jonkinlainen kielteinen asenne tai negatiivinen suhtautuminen. Yleensä häpeäleima kohdistuu tiettyyn ominaisuuteen, asiaan tai ryhmään. Häpeäleimaan liittyy myös ennakkoluuloja, syrjintää ja yksipuoleinen ajattelu. (Mielenterveystalo s.a.) Häpeäleimaa voi esiintyä julkisesti, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, yhteiskunnassa yleisesti esimerkiksi juurtuneet hierarkkiset rakenteet, ihmisten välisenä kuten arkielämän keskusteluissa sekä itseensä kohdistamana. Häpeäleimaan liittyy ennakkoluulojen lisäksi syrjintä ja yksipuoleinen ajattelu. (Korkeila 2011, 20.)

Sosiologi Ervin Goffman (2012, 59–64) lähestyy häpeäleimaa kolmesta näkökulmasta: ruumiilliseen, luonteeseen sekä heimolliseen/etniseen taustaan perustuva erilaisuuden tuoma häpeäleima. Häpeäleiman syntyyn ja sen leimavuuteen vaikuttaa useampi tekijä. Näitä ovat mahdollisuus salata se muilta, siihen liittyvät oletukset ja oletettu kulku, sen vaikutus ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, näyttäytyminen ulkoisesti, siihen liittyvien tunteiden ja ajatusten voimakkuus sekä oletettu oma vastuu ja mahdollinen vaara toisille. (Ervin Goffman 2012, 59–64)

3.2 Häpeä ja syyllisyys tunteena

Häpeää voi syntyä häpeäleiman myötä tai ilman järkeenkäyvää syytä (Vakkuri 2011, 55). Syyllisyys ja häpeä ovat molemmat moraalisia tunteita, joita Helkama (2009, 231–236) vertailee kirjassaan keskenään. Häpeä liittyy moraalisuuden lisäksi suoriutumiseen ja siten tunteeseen huonommuudesta. Syyllisyyttä tuntiessa taas ihminen vahvemmin syytä itseään ja tunne saakin yleensä kyseenalaistamaan omaa toimintaa kokonaisuudessa ja mahdollisesti toiminta muutetaan tai lopetetaan tunteesta johtuen. (Helkama 2009, 231–236.) Häpeän ominaisimpia piirteitä ovat Fontainen ym. (2006) mukaan tunne muiden tuijottamisesta, voimattomuus, paikalta poistuminen sekä nolous. Häpeään ja häpeäleimaan liittyy kuvitelma siitä, miltä itse näyttää muiden silmissä. Syyllisyyden ominaispiirteitä taas ovat asian tai teon katuminen ja korjaaminen, luokittelu moraalisesti pahaksi ihmiseksi sekä erilaiset kielteiset tunteet kuten suru, pelko ja viha. Yhtenä syyllisyyttä ja häpeää erottavan tekijänä voidaan nähdä oman osallisuuden koettu merkitys. Syyllisyyttä tuntiessa usein asia tai tekoa nähdään itse aiheutettuna, kun taas häpeää tuntiessa se nähdään asiana, mikä vain tapahtui kyseiselle henkilölle, ilman sen suurempaa omaa osallisuutta. (Fontaine ym. 2006, Helkaman 2009, 236 mukaan.) Häpeään liittyy vahvasti sen julkinen konsepti ja sen asian paljastuminen muille. Häpeän tunnetta voi kohdata millä tahansa elämän osa-alueella, kuten työ, perhe, talous tms. (Mielenterveystalo s.a.)

Häpeän tunteen seurauksena nuoret saattavat jättää hakematta apua tai työ- ja koulutuspaikkoja. Yleensä kyse on siitä, että henkilön usko omaan itseensä, on vähentynyt joko häpeän tunteen, itsensä leimaamisen tai häpeäleiman

myötä. Omat ajatukset itsestä muuttuvat jossain tapauksissa äärimmäisen negatiiviseksi ja heikentävät henkilön toimintakykyä ja elämänlaatua. (Mielenterveystalo s.a.) Ihminen leimaa ja arvostelee itseään jo ennen muiden ilmaisua hänestä mitään tai tekee hätäisiä johtopäätöksiä muiden pienistäkin sanoista ja toiminnoista (Korkeila 2011, 23–25). Hävetessään jotain asiaa tai ominaisuutta henkilö saattaa kuuluttaa paljon aikaa sen salaamiseen muilta tai mikäli se on ehtinyt omasta tai toisen puolesta paljastua, niin tilanteen niin sanottuun korjaamiseen. Usein häpeissään olevaa henkilöä kiinnostaa tämä tilanne enemmän kuin muita osallisia ihmisiä. He eivät välttämättä edes huomaakaan, kun taas häpeissä oleva henkilö mieli käy koko ajan. (Goffman 2012, 23–64.) Jatkuvan pohdinnan vuoksi henkilön oma sisäinen hyvinvointi voi heikentyä. Häpeäleima ja häpeän tunne siis joltain osain kietoutuvat yhteen, vaikka ne voivat ilmetä toisistaan täysin erilläänkin. Kun ihminen tuntee itse vähemmän häpeää, voidaan vähentää koetun häpeäleimankin määrää. Koetua häpeäleimaa voidaan vähentää myös lisäämällä sosiaalisia suhteita. (Mielenterveystalo s.a.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset ja kohderyhmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää nuorten valmentautujien subjektiivisia kokemuksia työpajan häpeäleimasta. Tavoitteena on ensinnäkin selvittää miten nuorten kohtaamat henkilöt suhtautuvat nuorten työpaja-asiakkuuteen. Tätä selvitetään kartoittamalla nuorten omia kokemuksia muun muassa heidän lähipiirinsä kuuluvien henkilöiden suhtautumisista. Toisena tavoitteena on selvittää millaisia tunteita ja ajatuksia nuoret kokevat ja ovat kokeneet omasta työpaja-asiakkuudesta. Opinnäytetyössä pyritään nuorten kokemusten kautta selvittämään sitä, kohdistuuko nuorten työpaja-asiakkuuteen häpeäleimaa ja/tai häpeää.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten nuoret suhtauivat työpajatoimintaan ennen asiakkuutta ja miten he suhtautuvat siihen nyt?
2. Miten nuorten sosiaaliseen ympäristöön kuuluvat henkilöt suhtautuvat nuorten työpaja-asiakkuuteen?
3. Millaisia tunteita nuoret kokevat ja ovat kokeneet työpaja-asiakkuudesta?

Tutkimuksen kohderyhmä on Mikkelin nuorten työpajan valmennuksissa olevat nuoret valmentautajat. Nuoriksi katsotaan Suomen lain mukaan alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 21.12.2016/1285). Tutkimukseen liittyy paljon eettisiä kysymyksiä tutkittaessa alaikäisiä ja siksi helpottaakseen tutkimuksen kulkua tähän opinnäytetyöhön valittiin sellaisia valmentautajia, jotka olivat täyttäneet jo 18 ikävuotta. Opinnäytetyöni kohderyhmä siten rajautuu 18–29-vuotiaisiin nuoriin työpajavalmentautujiin.

4.2 Tutkimuksen monistrategisuus

Käytän tässä tutkimuksessa aineistokeruumenetelminä kyselyä, joka on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä sekä haastattelua, joka on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä. Laadullista ja määrällistä tutkimusmenetelmää voidaan käyttää samassa tutkimuksessa, jolloin on kyse monimenetelmäisestä tutkimuksesta eli triangulaatiosta (Kananen 2008, 25).

Alkuperäinen suunnitelma oli kerätä aineistoa pelkästään teemahaastattelujen avulla, mutta tutkimuksen edetessä tein päätöksen täydentää tutkimusaineistoa kyselyllä, jotta aineisto pystyy vastaamaan paremmin tutkimuksen tarkoitusta. Näin ilmiöstä saatiin laajempi ja helpommin ymmärrettävä kokonaisuus. Hirsjärvi ym. (2007, 119) mukaan tutkimusstrategisia valintoja ohjaakin tutkimuksen tarkoitus. Koska tässä tutkimuksessa haluttiin saada kokonaisvaltainen ymmärrys ilmiöstä sekä selvittää ilmiön laajuus, monimenetelmällinen tutkimusote oli tutkimuksen kannalta sopivin vaihtoehto. Kyselyn avulla tutkimukseen saadaan laaja ja siten perusjoukolle yleistettävissä olevaa aineisto analysoitavaksi ja haastattelujen avulla taas syvennystä ilmiöön ja sen laatuun. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.) Tämä opinnäytetyö on näin ollen sekä ilmiötä kuvailevaan että osaltaan ilmiötä selittävään pyrkivä.

4.3 Aineistonkeruun eteneminen

4.3.1 Teemahaastattelut

Se, miten jokin ilmiö muodostuu tutkittavan maailmassa, riippuu juuri tutkittavasta ja hänen elämäntilanteestaan. Jotta saadaan ilmiöstä juuri tutkittavan

henkilön näkökulmat esille, käytettiin tässä tutkimuksessa standardoitua teemahaastattelua, jossa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen kautta. Teema-alueet olivat ennalta määritellyjä ja kaikille vastaajille samat, mutta jokainen haastattelutilanne ja tarkat haastattelukysymykset poikkesivat toisistaan riippuen haastateltavan yksilöllisistä kokemuksista. Teema-alueisiin kuului ennalta mietittyjä, suuntaa antavia ja keskustelua ohjaavia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48–68.)

Teemahaastattelut toteutettiin vuoden 2021 keväällä. Ensimmäisenä otin yhteyttä Mikkelin työpajakoordinaattoriin ja keskustelin hänen kanssaan tutkimuksen tarkoituksesta sekä mahdollisuudesta haastatella heidän valmentautujiaan. Yhteydenpito nuoriin tapahtui työpajakoordinaattorin kautta, valmentautujille kerrottiin tulevasta opinnäytetyöstä ja mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Nuorille kerrottiin etukäteen, että haastattelut toimivat tutkimuksen aineistona mutta osallistujan anonyymiys säilytetään. Haastattelun kerrottiin toteutuvan yksilöhaastatteluina. Maksimipituudeksi kerrottiin puolitoista tuntia. Nuoret saivat ilmaista halukkuutensa osallistua haastatteluun suoraan työpajakoordinaattorille, joka otti halukkaiden yhteystiedot ylös. Haastatteluun halukkaita ilmoittautui kaikkiaan viisi kappaletta. Tämän jälkeen sovittiin ajankohtia, jotka sopivat niin minulle kuin nuorille. Loin viisi etäpalaverin linkkiä, jotka työpajakoordinaattori toimitti edelleen valmentautujille. Haastattelujen alkuun varasin ajan lyhyelle ja rennolle yleiskeskustelulle helpottaakseni etäyhteyden tuoman mahdollisen jännityksen. Tämän jälkeen siirryttiin perustietoihin ja sitten haastattelun teemoihin.

4.3.2 Kyselylomake

Tässä tutkimuksessa kysely suoritetaan standardoidusti, jolloin kyselylomake on jokaiselle vastaajalle sama (Hirsjärvi ym. 2007, 188). Kyselyn sisällöllinen rakenne syntyi teorian ja haastatteluista nousseiden seikkojen avulla. Hyvänä kyselylomakkeen pidetään sellaista kokonaisuutta, jossa niin sisällölliset kuin tilastolliset näkökohdat toteutuvat. (Vehkalahti 2008, 20.) Kyselyn rakenne myötäili haastattelurungon rakennetta sisältäen 4 teemaa, jaettuna eri osioihin sekä perustietojen kartoittamisen. Osiot sisälsivät monivalintakysymyksiä, joilla saadaan haastatteluja laajempaa, tilastollista kuvausta ilmiöstä, joka on

yleistettävissä perusjoukolle (Liite 1). Jokaisen osion jälkeen oli avoin kysymys, jossa vastaajat saivat halutessaan lisätä perusteluita tai tuoda omat mielipiteet ja näkemykset esille. (Hirsjärvi ym. 2007, 196.) Pääsääntöinen aineisto kerättiin 2021 keväällä sähköisen Google Forms kyselomakkeen avulla. Lomakkeen linkki jaettiin Mikkelin työpajakoordinaattorin kautta valmentautujille ja vastusaikaa oli kolme viikkoa.

4.4 aineistojen analyysi

Hirsjärvi ym. (2007, 216) ovat todenneet, että ”analyysivaiheessa tutkijalle selviää minkälaisia vastauksia hän saa ongelmiin tai niinkin voi käydä, että analyysivaiheessa selviää miten ongelmat olisi oikeastaan pitänyt asettaa”. Tässä opinnäytetyössä käytettiin analysoinnissa teemoittelua, joka onkin yleistä teemahaastattelujen yhteydessä. Kunkin teeman alle kootaan haastatteluista teemaan liittyvät kohdat tai niiden tiivistelmät. (Kananen 2000, 91.) Kyseessä on monimenetelmällinen opinnäytetyö, mikä vaikuttaa analysointimenetelmän valintaan. Tässä opinnäytetyössä analysointi tapahtuu yhdistellen kyselyn ja haastattelujen kautta saadut tulokset tukemaan toisiaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 224.) Teema-alueet pysyvät lähes kokonaan siinä muodossa, kuin ne oli haastattelurunkoon suunniteltuna. Alueet kuitenkin laajentuivat haastattelujen ja kyselyiden pohjalta esiin nousevien asiayhteyksien myötä. Haastattelutilanteessa nuorien kokemien tunteiden selvittäminen osoittautui vaikeaksi, näinpä tämä aihealue täydennettiin kyselylomakkeen avulla.

4.4.1 Haastatteluaineiston analyysi

Aloitin haastatteluaineiston analyysin vasta kun kaikki teemahaastattelut oli pidetty. Ensimmäinen vaihe oli aineistojen litterointi eli puhtaaksi kirjoittaminen, jossa äänitallenne kirjoitetaan tekstiksi. Aineisto kertyi äänitallenteena yhteensä 196 minuuttia ja tekstiksi muutettuna 26 sivua. Kun aineisto oli purettu tekstiksi, seuraava vaihe oli aineiston lukeminen kokonaisuutena ja yhteyksien sekä eroavaisuuksien löytäminen. Yhteyksien pohjalta voidaan löytää uusia teema-alueita aineistojen raportointia varten. Haastatteluista nousi esille sellaisia teemoja, joita hyödynnettiin kyselylomaketta tehdessä. Aineistojen hahmottaminen tapahtui jo aineiston keruun yhteydessä, jolloin vastauksista nousi esille yhtäläisyydet ja eroavaisuudet. (Hirsjärvi & Hurme 200, 138–152.) Aineistoissa esiintyi toistoa, jonka pohjalta voidaan todeta aineiston riittävyttä

(Aalto & Puusa, 184). Siteeratut tekstit ovat juuri siinä muodossa kuin ne haastattelutilanteessa esitettiin. Anonyymiys pyrittiin säilyttämään kokonaisuudessaan silläkin, ettei siteerauksiin liitetty mitään koodinimiä. Haastatteluun osallistui yhteensä viisi Mikkelin nuorten työpajan valmentautujaa. Osallistujista neljä oli naisia ja yksi mies, ikäjakauma oli 19–25-vuotiaat. Valmentautujien pajojen kesto vaihteli puolesta vuodesta vuoteen, sekä yhdellä aiempaa pajakokemusta oli takan kaksi vuotta.

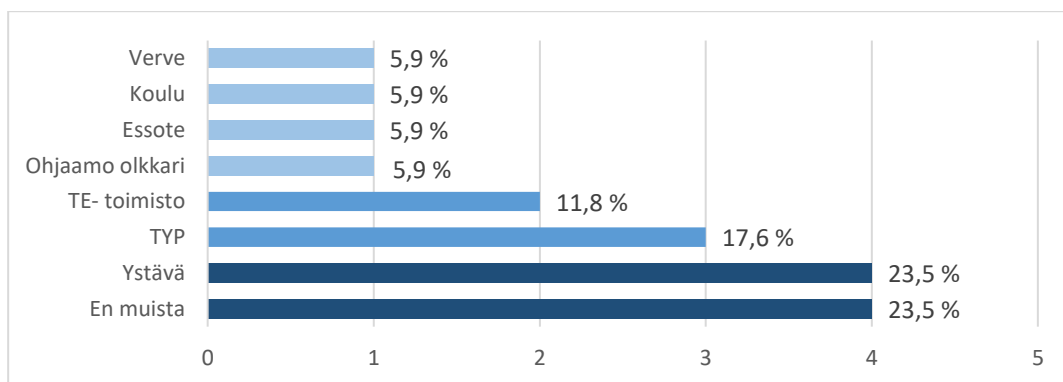
4.4.2 Kyselyaineistojen analyysi

Aineistot analysointiin samalla ohjelmalla kuin ne oli kerätty. Kysely toteutettiin verkkolomakkeena, jolloin aineistot tallentuvat automaattisesti datatiedoksi. Nähtävissä oli niin määrällinen kuin prosentuaalinen tulos. Saadut tulokset siirrettiin lukijalle mielekkäämpään muotoon, jolloin opinnäytetyötä lukiessa kaaviot ovat yhdenmukaisia ja helpommin tulkittavia. Kyselyn teemat vastasivat haastattelun teemoja, jolloin raportoidessa saadut tulokset voitiin nivota samojen teemakokonaisuuksien alle, kuitenkin tarkisteltuna ne erikseen. (Kananen 2000, 118–120.) Kyselyyn vastasi yhteensä seitsemäntoista valmentautujaa, ikäjakaumalta 18–25-vuotiaita. Vastaajista 75 prosenttia jakautui 21–25 vuotiaisiin. Vastaajista 81,3 prosenttia oli naisia ja 18,8 prosenttia miehiä. Pajojen kesto vaihteli muutamasta kuukaudesta useampaan vuoteen.

5 TULOKSET

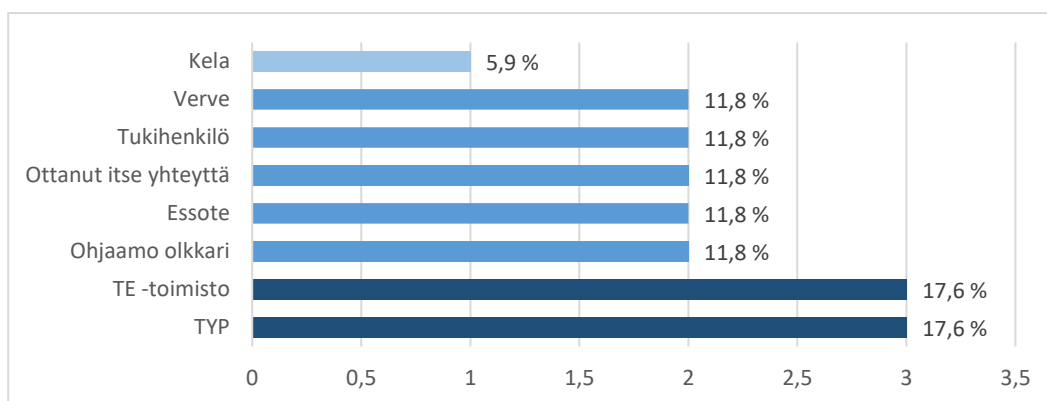
5.1 Työpajatoiminta tutuksi

Kyselyn tulosten perusteella valmentautujista vain 70,3 prosenttia muisti mistä olivat kuulleet ensimmäisen kerran työpajatoiminnasta. Kuvasta 1 ja 2 on nähtävissä suuri hajonta vastausvaihtoehtojen kesken sekä työpajalle lähettävän tahon sekä sen osalta mitä kautta nuoret ovat kuulleet ensimmäisen kerran työpajatoiminnasta. Mikään yksittäinen vaihtoehto ei noussut merkittävästi muiden ylitse vaan vastaukset hajautuivat tasaisesti eri kysymysvaihtoehtojen välillä.

Kuva 1 Mitä kautta nuoret ovat kuullut ensimmäisen kerran työpajatoiminnasta

Tuloksien perusteella (kuva 1) nuorista suurin osa, 23 prosenttia, on kuullut ensimmäisen kerran työpajatoiminnasta ystävien kautta. Lähettävänä tahon osalta korkein vastusprosentti oli työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) sekä TE-toimisto, molemmat 11,6 prosentilla (kuva2).

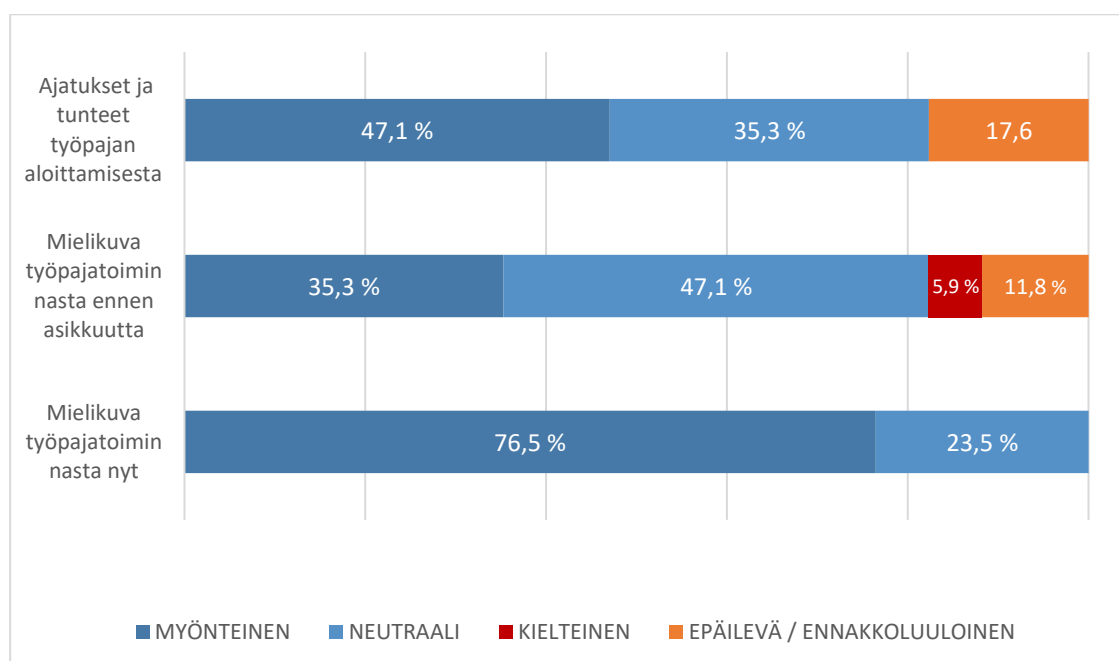
Kuva 2 Mitä kautta nuoret ovat päättäneet työpajalle

Suuri hajonta näiden kysymysten osalta oli nähtävissä haastattelujen tuloksissakin. Osa valmentautujista ei muistanut tarkalleen mistä oli kuullut ensimmäisen kerran työpajatoiminnasta ja osa muisteli, että olisi koulussa kuullut työpajatoiminnasta jotain. Yhden nuoren perheenjäsen työskenteli työpajatoiminnassa ja sitä kautta työpaja oli tullut nuorelle jo aiemminkin tutuksi. Muut valmentautajat kertoivat, että pääasiassa kuulivat työpajatoiminnasta vasta, kun asiakkuus oli heille ajankohtaista. Vastauksien joukossa oli työllisyyttä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP), etsivä nuorisotyöntekijä sekä sen aikainen tukihenkilö. Näiden lisäksi yksi valmentautuja kertoi kuulleensa työpajatoiminnasta luokkakavereiltaan, jotka olivat mukana pajatoiminnassa. Hän oli ottanut itse yhteyttä työpajaan, sillä kiinnostus työpajatoimintaa kohtaan heräsi.

5.2 Nuorten valmentautujien omat suhtautumiset työpajatoimintaan

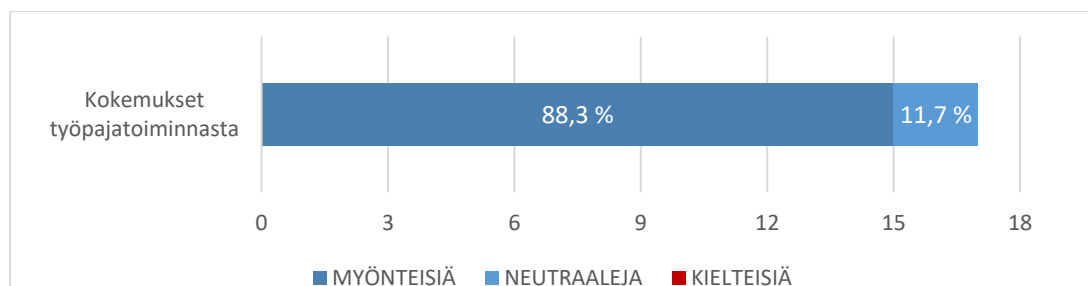
5.3 Kyselylomake

Ennen työpaja-asiakkuuden aloittamista muutamalla nuorella oli kielteinen mielikuva nuorten työpajatoimintaa kohtaan, mutta suurimmalla osalla suhtautuminen oli pääsääntöisesti neutraali. Työpajan asiakkuuteen siirtyminen oli suurimmalle osalle vastaajista myönteisiä ajatuksia herättävä kokemus, kielteisiä ajatuksia ja tunteita ei vastaajien joukosta noussut ollenkaan. Mielikuva työpajatoiminnasta muuttui asiakkuuden aikana myönteiseksi niilläkin nuorilla, joilla oli havaittavissa epäileviä tai ennakkoluuloisia ajatuksia ennen asiakkuutta. Kuvasta 3 on hyvin näkyvissä, että missä määrin myönteiset ajatukset ja tunteet kasvoivat nuorilla, sillä nousua tapahtui lähes kaksinkertaisesti. Tuloksien mukaan kaikki kielteiset ja epäilevät suhtautumiset työpajatoimintaa kohtaan hälväivät työpajan asiakkuuteen siirtymisen myötä.

Kuva 3 Valmentautujien omat suhtautumiset työpajatoimintaan

Tutkimuksessa haluttiin kartoittaa nuorten kokemuksia pajajaksoistaan, jotta voidaan mahdollisesti poissulkea negatiivisen pajakokemuksen yhteys kyselylomakkeessa annettuihin vastauksiin. Kaikki vastaukset jakautuivat myönteisen tai neutraalin kokemuksen välille, valmentautujista 88 prosentilla on pääasiassa myönteisiä kokemuksia työpajatoiminnasta (kuva 4).

Kuva 4 Valmentautujien kokemukset työpajatoiminnasta

Kyselylomakkeen avoimen kysymyksen kautta selvitettiin mitä valmentautajat halusivat sanoa nuorelle, joka miettii työpajalle lähtemistä sekä mitä haluaisit sano työpajatoiminnan järjestävälle tahoille. Kysymyksen tarkoituksen oli muodostaa parempi kokonaiskuva siitä, millainen kuva nuorilla valmentautujilla työpajatoiminnasta on jäänyt. Nuorille valmentautajat lähettivät kannustavia ja motivoivia lauseita.

Kannattaa ehdottomasti tulla! Ennakkoluuloista huolimatta yhteisönä tämä on todella motivoiva ja auttaa työelämään orientoitumisessa.

Ei tarvitse epäröidä, kaikki tervetulleita ja mukava ilmapiiri.

Työpajaa järjestäville ja niistä vastaaville tahoille valmentautujien vastauksissa nousi esille tarve tiedottamisen kehittämiseen ja lisäämiseen sekä työpajan arvostuksen lisäämiseen. Vastauksien perusteella valmentautajat toivovat viestimistä yhteiskunnalle siitä, mitä työpajalla oikeasti tehdään.

5.4 Teemahaastattelut

Nuorilla ei ollut mitään erityisiä odotuksia tai ennakkoluuloja työpajatoimintaa kohtaan ennen valmennukseen siirtymistä. Haastateltavilla oli ennestään tietoa ja jonkinlainen käsitys siitä, mitä työpajatoiminta on ja mitä se pitää sisällään, mutta he eivät omien kertomuksien mukaan perehtyneet asiaan sen enempää. Selkeätä kuvaa siitä, mitä työpajoilla konkreettisesti tehdään ja mitä työpajan asiakkuus pitää sisällään ei ennen asiakkuutta ollut.

Enmä oikeen silleen tiennyt et mitä oottaa siit, että suurinpiirtein ties että mitä se oli mut en ollu silleen niin perehtynyt siihen.

Tosi erilainen mikä se on nytten

Haastattelujen yhteydessä nousi esille, että nuoret näkivät työpajan asiakkuuden aloittamista mahdollisuutena. Useat nuoret nimesivät mahdollisuuden olleen ensimmäinen ajatus, joka nousi esille, kun työpajaan menemistä ensimmäisiä kertoja pohtivat. Monesta haastateltavasta tuntui, että löytäisi vihdoinkin itsensä tyylyisiä ihmisiä ja ihmisiä, jotka ovat samantyyllisessä elämäntilanteessa.

Semmonen aika optimistinen, mä niiku ootin sitä aika paljon, että kun ei ollut silleen mitään muuta mitä niinku pysty tekemään silloin, siinä hetkellä

Tuntui semmoiselta, että löytäisin niinku just saman tyylyisiä ihmisiä ja tarjoaisi sen mahdollisuuden päästä eteenpäin

No ihan mukavalta, että on se ihan kivaa, että on jotain mitä pystyy tekemään eikä vaa istumaan kotona koko ajan.

no lähinnä se on niinkun mahdollisuus.

Muutamit haastateltavista valmentautujista toivat esille, että heille ilmeni jännitystä, pelkoa tai paniikkia työpajan aloittamisesta esimerkiksi oman jaksamisen kannalta, mutta nämä tunteet ja ajatukset hävisivät ensimmäisten parin viikon aikana.

Aluksi jännittänyt hirveästi pajalla olemista oman jaksamisen kannalta. On paljon muokannut fiiliksiä, jopa yllättänyt kuinka hyvin jaksakaan

Mielenkiintoa ja niinku odotuksia siitä mitä käsityöpajalla sitten tehdään ja kanssa vähän semmoinen pieni pelko että jos mä en saakaan päättää mitä mä pystyn itse tekemään vaan mutta pistä niinku tekee sitä mitä vihaan tehdä.... jotain neulomista tai tällöistä

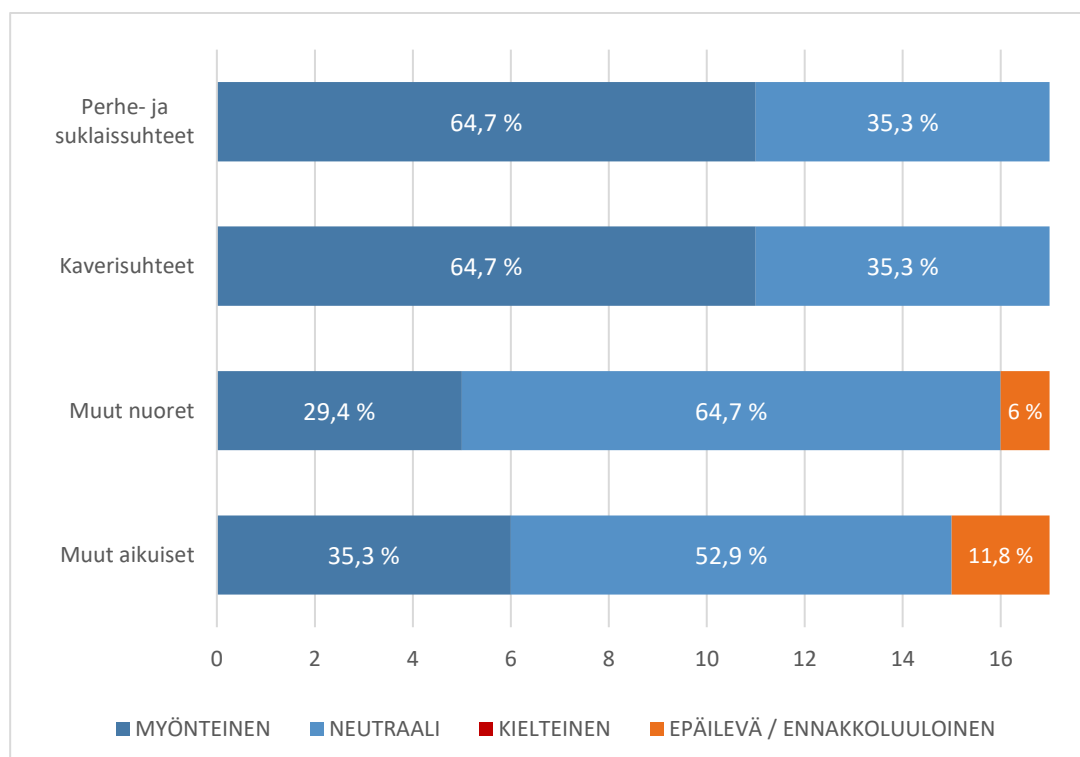
Pikkasen samalla jännältä mutta pikkasen pelottavalta koska se kaikki oli niin uutta...Kyl siihen si alko pikkuhiljaa tottumaan... Parin, muutaman viikon aikana, ku sit tuli niinku rutiini ja sit siihen alko niinku tottumaan.

Nuoret kokivat pajakokemustensa olleen pääasiassa positiivisia. Perusteluina nuoret nostivat esille erilaisia tilanteita hyvästä ryhmähengestä sekä sen, että siellä ei "katsota vinoon" ja kaikki ovat tervetulleita.

5.5 Nuorten kokemukset sosiaalisen ympäristön suhtautumisesta

5.5.1 Kysely

Kyselyn tulosten perusteella (kuva 5) suurin osa nuorista kokee sosiaaliseen ympäristöön kuuluvien henkilöiden suhtautuvan heidän työpaja-asiakkuuteensa joko neutraalisti tai myönteisesti. Perhe- ja sukulaissuhteissa sekä kaverisuhteissa vastausten jakauma oli täysin sama. Suurin osa nuorista koki, että saavat nimenomaan myönteistä suhtautumista lähipiiristä, eikä kukaan lähipiiristä suhtautuisi heidän työpaja-asiakkuuteensa kielteisesti, epäilevästi tai ennakkoluuloisesti. Nuorten sosiaaliseen ympäristöön kuuluvien muiden nuorten ja aikuisten osalta on nähtävissä hieman epäilevää tai ennakkoluuloista suhtautumista. Näissä suurempi osa nuorista koki suhtautumisen olevan enemmän neutraali kuin myönteinen. Lasku myönteisestä suhtautumisesta neutraaliin suhtautumiseen on huomattavan suuri, kysyttäessä muiden kuin kaveripiiriin kuuluvien nuorten suhtautumisesta. Kyselyn tulosten perusteella valmentautajat eivät kokeneet kielteistä suhtautumista heidän työpaja-asiakkuuteensa.

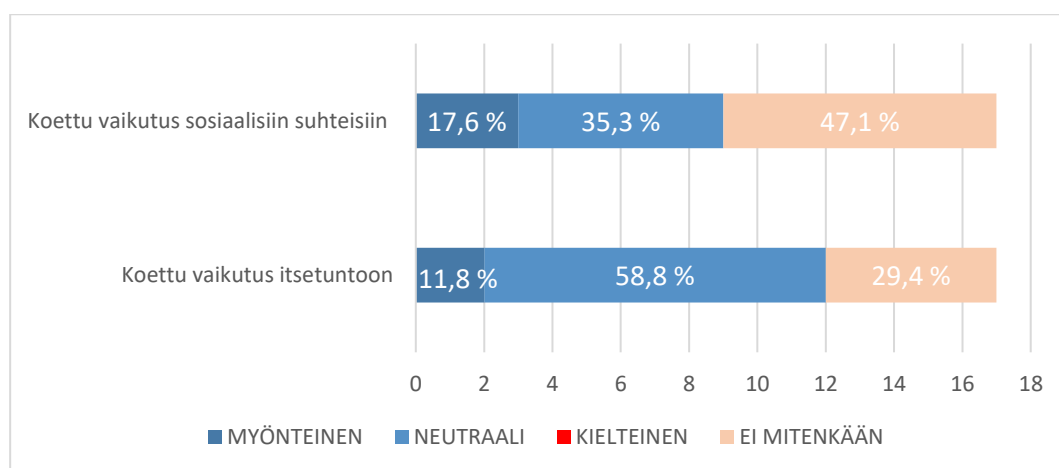
Kuva 5 Valmentautujien sosiaaliseen ympäristöön kuuluvien koetut suhtautumiset

Avoimen kysymyksen kautta nuoret perustelivat vastuksiaan sosiaalisen ympäristön koettuun suhtautumiseen seuraavasti:

kun ei tiedä asiasta niin ei voi oikein perustaa mielipidettä. enemmän näkyvyyttä pajoille olisi hyvästä. jotkut voivat vähätellä koska työt olisivat "fiksumpi" vaihtoehto ”

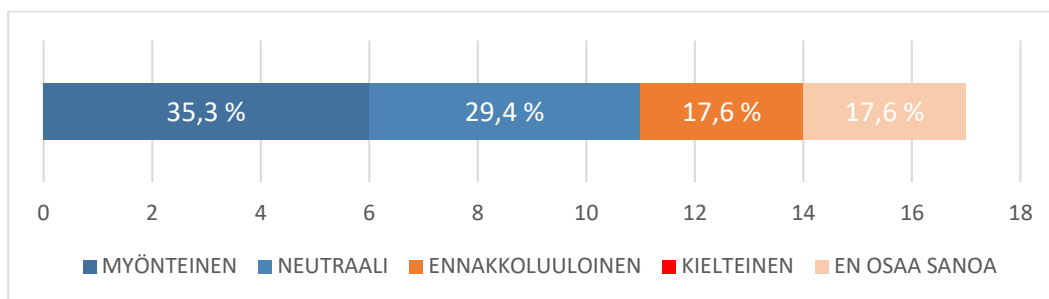
Monet eivät ymmärrä työpajoja tai mitä siellä tehdään, joten siksi he suhtautuvat epäilevästi.

Kuvasta 6 on nähtävissä, miten nuoret kokevat muiden suhtautumisen vaikuttavan heidän itsetuntoonsa ja sosiaalisiin suhteisiin. Lähes puolet nuorista eivät kokeneet muiden suhtautumisen vaikuttavan mitenkään omiin sosiaalisiin suhteisiin. Itsetuntoon nuorista vain noin 30 prosenttia ei kokenut minkäänlaista vaikutusta ja yli puolet koki sen vaikuttavan neutraalisti.

Kuva 6 Koettu vaikutus itsetuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin

Kyselylomakkeessa kysyttiin valmentautujilta millaiseksi ne kokevat työpajan mainetta yleisesti ottaen nuorten keskuudessa. Tulosten perusteella työpajalla ei koeta yleisesti ottaen ollen huono maine nuorten keskuudessa. Vastaukset muulta osin jakautuivat myönteisen, neutraalin, ennakkoluuloisen sekä ”en osaa sanoa” välille (kuva 7). Valmentautujista suurempi osa koki työpajan maineen myönteiseksi kuin ennakkoluuloiseksi.

Kuva 7 Työpajatoiminnan koettu maine nuorten keskuudessa

Avoimen kysymyksen kautta nuoret kertoivat, että ovat pääasiassa kuulleet muilta, kuin työpajan asiakkuudessa olevilta nuorilta myönteisiä ja hyviä kommentteja työpajatoiminnasta yleisesti. Useammassa vastauksesta tuotiin esille työpajatoiminnan liittämistä työttömyyteen ja tekemättömyyteen, joka taas osaltaan tuntuu leimaavan nuoria.

Monet eivät arvosta, ajatellaan helposti, että se on sama kuin olisi työtön ja lusmuilisi kotona, vaikka ei se sitä ole. Myös nimi työpajat on saanut kummastelua osakseen.

Deittailumaailmassa ajatellaan, että se on sama kuin olisi työtön eikä pysty elättämään itseään.

Usein luullaan, että nuoret täällä ovat jotenkin elämänsä pohjamudissa tänne tullessaan ja jotenkin laitapuolen kulkijoita.

Valmentautujien mielestä työpajalla oloon liitetään ennakkoluuloja. Valmentautajat ovat kuulleet, että heidän pitäisi hakeutua tai olla työelämässä, koska pajalla olo ”on yhtä tyhjän kanssa”.

5.5.2 Teemahaastattelut

Nuorten valmentautujien perheet ja sukulaiset pääasiassa iloitsivat heidän puolestaan ja olivat kannustavia. Nuoret toivat esille, että samoin kuin heillä itsellä, perheenjäsenilläkin myönteinen suhtautuminen on yhteydessä heidän omien sanojensa mukaan pitkään tekemättömyyteen. Vastauksissa vaihtelevaa oli, että oliko perheenjäsenillä entuudestaan vähän vai paljon tietoa työpajatoiminnasta. Yksi haastateltavista kertoi, että perheessä oli havaittavissa alkuun varautunutta suhtautumista, hänen mukaansa asian voisi luulla johtuvan

siitä, ettei kyseisellä perheenjäsenellä ollut juurikaan tietoa työpajatoiminnasta. Suhtautuminen muuttui hänen osaltansa kannustavaksi, kun keskustelivat työpajatoiminnasta ja sen tavoitteista enemmän.

No ne oli silleen jess hyvä, pääsit jonnekin

Tosi kannustavia...

Me ihan juhlistettiin et pääsin työpajalle

Nuorten kaveripiirien suhtautuminen noudatti samaa linjaa kuin perhe- ja sukulaissuhteissa, pääosin myönteisiä tai neutraaleja palautteita. Haastateltavat kertoivat, että kavereiden kanssa keskustelivat huomattavasti vähemmän, jos juuri ollenkaan työpajatoiminnan valmentautumiseen siirtymisestä. Pääsääntöisesti kaverit ja kaveripiirit tiesivät haastattelijoiden työpaja-asiakkuudesta, mutta joukossa oli niitäkin, jotka eivät tieneet. Nuoret kokivat, että eivät yleisesti ottaen juurikaan keskustele työpajatoiminnasta ja pajapäivistä kavereiden kanssa. Ei kuitenkaan koettu tarvetta salaillulle, asia ei vaan heidän mukaansa tule oikeastaan esille keskusteluissa ja arjessa ja kun tulee, silloinkin vain niukasti.

Oon saanut esimerkiksi semmoista palautetta, että hei kuulostaa niinku tosi tosi kivalta, että tosi kiva että sä oot päässy tommoseen.

Ihan hyvin... ei ne suurin osa tiiäkkään, mut ne, jotka tietää nii se on ihan ookoo.

Ei se oo mikään salaisuus. Ne on ollu vaa silleen jaa tai sit hyvä pääsit jonnekin.

Haastattelutilanteessa kysyin nuorilta kaverisuhteiden laadusta ja määrästä. Pääosin nuorilla ei ollut erityisen laaja kaveripiiri vaan ne koostuivat muutamista vanhoista luokkakavereista tai lapsuudenkavereista. Yhdellä haastatelluista oli laajempi kaveripiiri ja osasi eritellä erilaiset kaveripiirinsä viiteen eri porukkaan. Haastatelluista nousi esille, että nuorten mielestä sellaiset henkilöt, joita he voisivat luokitella kaveriksi ei ole kovin montaa. Osalla kaverit olivat itsekin työpajalla.

Ei silleen tota kauheesti

Yks vanha kaveriporukka mikä oli ennen, ku mä tulin pajalle, mutta mä en oo siinä porukassa oikeen kauheesti viettänyt aikaa enää ja yksi lapsuuden kaveri, joka nykyään asuu kaukana.

Haastateltavat eivät henkilökohtaisesti aistineet häpeäleimaa työpaja-asiakkuudesta muiden nuorten keskuudessa. Nuoret eivät omien sanojensa mukaan hakeudu sellaisen porukkaan, jossa ei ole ymmärrystä näistä asioista vaan haketuvat jo tietoisesti sellaiseen porukkaan, jossa löytyy ymmärrystä omaa elämäntilannetta kohtaan.

Eei silleen...enimmäkseen mä oon muilta ihmisiltä kuullu et ne joko menee tai on työpajoilla tai ne yrittää päästä tai jotain...

Ei ole mitään semmoista...olen kerännyt ympärilleni ihmisiä, jotka ellei ole hyvin samanlaisessa elämäntilanteessa niin ainakin ymmärtää...että mä en ite tykkää olla semmoisten ihmisten kaa, jotka ei niinku edes halua ymmärtää.

Joillakin voi toki olla, mut mä en itse osaa sanoo siihen mitään.

Yksi valmentautuja kertoi, ettei hän tiedä mitä muut hänen ikäisensä, jotka eivät ole samantapaisessa elämäntilanteessa tekevät ja tästä johtuen hän ei kohtaa sellaisia nuoria, jotka eivät kuulu hänen kaveripiirinsä.

Ei nyt tuu ainakaan mitään semmoisia mieleen (kokemusta häpeäleimasta) ku mä en oikeen tiedä mitä mun ikäiset muut tekee... et mä oon aikalaila oman elämän kulkija.

Valmentautujat kokivat, että vaikka heillä ei ole henkilökohtaista kokemusta leimatuksi tulemisesta niin työpaja-asiakkuuden häpeäleimaa esiintyisi isommissa nuorten porukoissa. Nuoret eivät osanneet nimetä miksi heillä on sellainen tunne, että häpeäleimaa isommissa porukoissa esiintyisi, vaikka eivät ole sellaista henkilökohtaisesti itse kokeneet.

Tavallaan mitä mä kerroinkin, että en henkilökohtaisesti ihan hirveästi aistinut tämmöistä mutta ehkä enemmän isommissa nuorisoporukoissa.

Mä voisin tavallaan kuvitella et joo

En osaa sanoo...Monet häpeää olla työpajalla

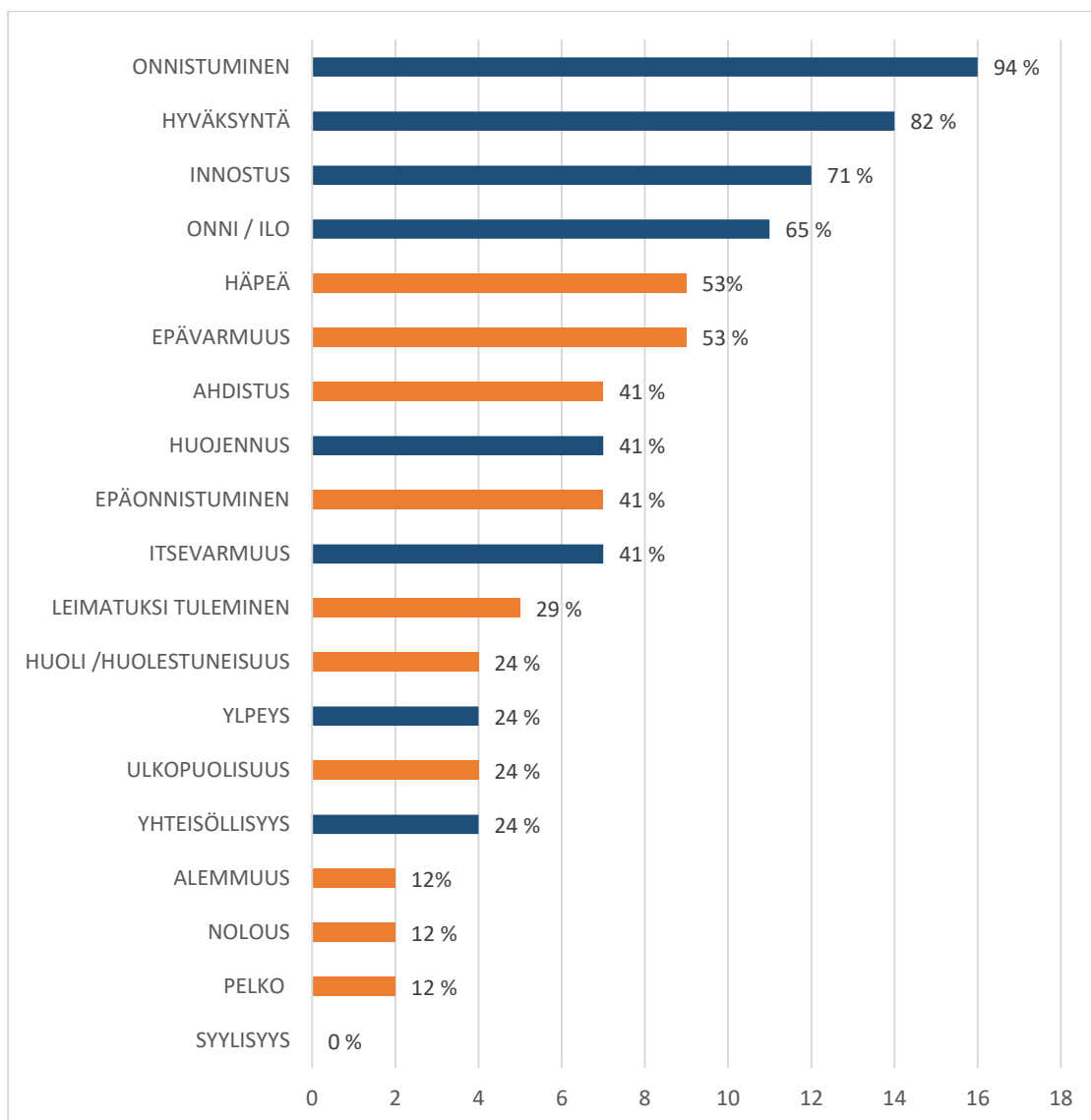
Koska tää on mitä on, niin varmasti joku ajattelee niin

Keskustelun yhteydessä nousi esille, että työttömyyteen ja tekemättömyyteen liitetään usein leimaavia piirteitä ja jotkut yhdistävätkin työpajalla olemista näihin. Haastattelujen perusteella nuoria ei kuitenkaan yleisesti ottaen mietityttä tai jännittä mikään muiden kohtaamisessa, vaikka muutama pohtikin miten mahtaa tulle toimeen nuorten kanssa, joilla on erilaiset taustat ja erilainen elämäntilanne: ”Lähinnä siinä muitten nuorten kohtaamisessa et miten mä tuun toimeen niiden kanssa ”.

5.6 Nuorten kokemat tunteet ja ajatukset omasta työpaja-asiakkuudesta

Nuorten valmentautujien kokemat tunteet omasta työpaja-asiakkuudesta selvitettiin kyselylomakkeella. Listattuna oli erilaisia tunteita, joista osan voi yleisen käsityksen mukaan luokitella positiivisiksi ja osan negatiivisiksi. Tunteet valikoituivat niin haastattelujen kuin teorian sekä muiden samantyyppisten tutkimuksien pohjalta vastaamaan parhaiten tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Vastaajien piti valita kaikki ne tunteet, joita he kokevat tai ovat kokeneet työpaja-asiakkuutensa liittyen. Kysymyksessä oli mahdollisuus lisätä muita tunteita kohtaan muu, mikä. Kukaan vastaajista ei lisännyt muita tunteita.

Lukuun ottamatta yhtä, kaikki listatut tunteet ovat tuloksien perusteella sellaisia, joita valmentautajat kokevat tai ovat kokeneet työpaja-asiakkuudestaan. Kuvasta 8 on nähtävissä, että nuoret eivät tunne ollenkaan syyllisyyttä työpaja-asiakkuutensa liittyen. Häpeää koki yli puolet kyselyyn vastanneista ja leimatuksi tulemistä lähes 30 prosenttia. Onnistumista työpaja-asiakkuutensa myötä kokivat nuorista 94 prosenttia ja epäonnistumista lähes puolet. Yhteisöllisyyttä ja ulkopuolisuutta nuorista kokivat molempia lähes neljännes. Itsevarmuutta koki nuorista melkein puolet ja epävarmuutta vähän yli puolet.

Kuva 8 Nuorten kokemat tunteet ja ajatukset omasta työpaja-asiakkuudesta

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin nuorten työpajavalmentautujien kokemuksia häpeäleimasta. Tarkoituksena oli saada kosketuspintaa siihen liittykö työpajan asiakkuuteen häpeäleimaa ja kokevatko nuoret työpaja-asiakkuuden leimavaksi. Nuorten kokemia ajatuksia ja tunteita selvitettiin sekä määrällisellä kyselylomakkeella että laadullisella teemahaastattelulla. Kyselyyn vastasi yhteensä seitsemäntoista ja haastatteluun osallistui viisi alle 29-vuotiasta työpajavalmentautuja. Aineistokeruu toteutettiin kevään 2021 aikana.

Kyselyn sekä haastattelujen tulosten perusteella voidaan todeta, että nuorten suhtautumisessa työpajatoimintaa kohtaan oli huomattavissa muutosta ennen valmennusta ja valmennuksen aloittamisen jälkeen. Osalla nuorista oli hieman ennakkoluuloja, epäilyksiä tai kielteistä suhtautumista työpajatoimintaa kohtaan ennen valmennuksen aloittamista. Yli puolen vuoden tai vuoden valmistautumisen jälkeen suhtautuminen muuttui pääosin myönteiseksi. Tästä voidaan päätellä, että toimintaan tutustuminen voi osaltaan muuttaa suhtautumista työpajatoimintaan. Valmentautujista lähes yhdeksänkymmentä prosenttia koki yli puolenvuoden tai vuoden jälkeen pajakokemusten olleen pääosin myönteinen. Valmennuksen aloittaminen itsessään herätti nuorissa vain joko myönteisiä tai neutraaleja ajatuksia. Haastatteluissa ilmeni, että moni nuori näki pajajakson aloittamista mahdollisuutena päästä elämässä eteenpäin ja kohtaa samassa tilanteessa olevia nuoria, uusia ystäviä. Myönteinen suhtautuminen ei kuitenkaan poissulkenut nuorten pelkoja ja jännitystä pajajakson aloittamista kohtaan, nämä tunteet kuitenkin poistuivat ensimmäisten parin viikon aikana. Mielenkiintoinen huomio on, että niin kyselyistä kuin haastatteluista on tulkittavissa, että nuoret kuuluivat pääsääntöisesti työpajatoiminnasta vasta kun työpajalle siirtyminen oli heidän elämäntilanteensa kannalta aiheellista.

Suurin osa nuorista koki tulosten perusteella sosiaaliseen ympäristöönsä kuuluvien henkilöiden suhtautuvan hänen työpaja-asiakkuuteensa pääsääntöisesti neutraalisti tai myönteisesti. Yleisesti ottaen tulosten perusteella valmentautijat eivät kokeneet kielteistä suhtautumista omaan työpaja-asiakkuuteensa. Joltain osin koettiin arvostuksen puutetta työpajalla oloa kohtaan, jolloin usein työpajalla oloa liitettiin työttömyyteen ja tekemättömyyteen. Perhe- ja sukulaissuhteissa kyselyjen tuloksien mukaan suhtautumien on hyvä, suuremman osan mielestä enemmän myönteinen kuin neutraali. Haastattelun tulokset vastaavat kyselyn tuloksia, perheet ja sukulaiset suhtautuivat myönteisesti ja kannustivat nuoria, siitä huolimatta oliko heillä taustalla paljon vai vähän tietoa työpajatoiminnasta. Kyselyn tuloksien mukaan valmentautujien kaverisuhteissa suhtautuminen enimmäkseen myönteinen, haastatteluissa taas enimmäkseen neutraali, kummassakaan ei kuitenkaan kielteinen. Valmentautujien ja heidän kavereiden arkisissa keskusteluissa työpajatoiminta ei tuloksien mukaan nouse useasti esille, tarvetta asian salailulle nuoret eivät kuitenkaan ko-

keneet. Suhtautuminen koettiin enimmäkseen neutraaliksi valmentautujien sosiaaliseen ympäristöön kuuluvien sellaisten nuorten osalta, jotka eivät kuitenkaan kuuluu heidän kaveripiiriinsä. Osa vastaajista koki epäilevää tai ennakkoluuloista suhtautumista, jota taas ei lähipiirin osalta koettu. Haastattelujen mukaan valmentautujia ei erityisemmin jännitä tai mietitytä uusien nuorien kohtaaminen, mutta he hakeutuvat tietoisesti sellaiseen porukkaan, jossa omaa elämäntilannetta kohtaan löytyy ymmärrystä.

Valmentautajat eivät yleisesti ottaen kokeneet häpeäleimaa työpaja-asiakkuudesta, mutta nuoret ajattelivat, että työpajaan liittyisi häpeäleimaa isommissa nuorisoporukoissa. Valmentautajat eivät osanneet nimetä, miksi heillä on sellainen tunne, että häpeäleimaa isommissa porukoissa esiintyisi, vaikka eivät ole sellaista henkilökohtaisesti kokeneet. Valmentautujien sosiaaliseen ympäristöön kuuluvien, muiden kuin edellä mainittujen henkilöiden osalta, useampi vastaaja koki suhtautumisen olevan epäilevää tai ennakkoluuloista mutta pääsääntöisesti suhtautuminen koettiin neutraaliksi.

Opinnäytetyössä haluttiin selvittää mitä tunteita nuoret kokevat tai ovat kokeneet liittyen omaan työpaja-asiakkuuteen. Kyselyn tuloksista on nähtävissä, että nuoret kokevat häpeän ja leimautumisen tunteita. Tuloksista ilmeni, että vaikka haastatteluun osallistujilla ei ollut omakohtaista kokemusta työpaja-asiakkuuteen liittyvästä häpeäleimasta, kyselyyn vastanneista puolet kokevat häpeän sekä yksikolmasosa leimatuksi tulemisen tunnetta. Sylisyyttä nuoret eivät kokeneet omasta työpaja-asiakkuudesta. Helkaman (2009, 231–236) näkemyksien mukaan sekä tuloksien perusteella voidaan siis todeta, että nuoret eivät syytä itseään vaan koettu negatiivinen tunne liittyisi enemmänkin huomomuuden tunteeseen. Sosiaaliin suhteisiin koettiin muiden suhtautumisen vaikuttavan enemmän kuin omaan itsetuntoon.

Opinnäytetyö pyrki vastaamaan siihenkin, onko työpaja-asiakkuus nuorten elämässä leimaavaa. Tulosten perusteella tämä on monimutkainen kysymys, johon ei saatu yksiselitteistä vastausta. Yhtäältä nuoret eivät ole kokeneet henkilökohtaisesti häpeäleimaa työpaja-asiakkuudesta. Toisaalta taas nuoret nostivat esille työpajan liittämistä työttömyyteen ja tekemättömyyteen, joka taas koettiin leimaavaksi. Kyselyiden tulosten mukaan nuoret itse ovat tunteet työpaja-asiakkuutensa häpeälliseksi ja leimaavaksi. Valmentautajat ovat

sitä mieltä, että tietämättömyys tuntuisi ainakin nostavan ennakkoluuloista suhtautumista tai väärää kuvaa työpajalla olosta ja siten aiheuttavan arvostuksen puutetta toimintaa kohtaan. Tätä osaltaan tukee nuorten oman suhtautumisen muutos toimintaan tutustumisen kautta.

6.2 Pohdinta

Työpajaan osallistuvien nuorten arkeen voi nähdä vaikuttavan siis kahdenlainen häpeä, muiden kohdistama ja nuoren itsensä kohdistama. Tiettyjen henkilöiden arvostuksen puute työpajalla oloa kohtaan saattaa lisätä nuoren omaa häpeää. Tutkimuksen tuloksien mukaan nuorilla valmentautujilla ei ole omakohtaisia kokemuksia työpajaan liittyvästä häpeäleistä ja heidän sosiaalinen ympäristönsä kuuluvat henkilöt suhtautuvat pääsääntöisesti hyvin heidän työpaja-asiakkuuteensa. Tuloksista kuitenkin ilmeni, että nuoret itse ovat tunteneet tai tuntevat työpaja-asiakkuutensa häpeälliseksi ja leimaavaksi ja heidän mielestään isoimmassa nuorisoporukoissa työpajalla olo olisi leimaavaa. Tulokset saavat pohtimaan mistä koettu häpeän tunne johtuu ja miksi koetaan sen leimaavan isommissa porukoissa vaikei siitä ole omakohtaista kokemusta. Liittyykö siihen, että nuorilla ei lähipiiriin lisäksi ole välttämättä muita sosiaaliseen ympäristöön kuuluvia henkilöitä, eli eivät juurikaan kohtaa muita ihmisiä lähipiiriin ulkopuolelta. Näin nuoret mahdollisesti vain pohtivat ja olettavat, mutta heillä ei ole varmuutta. Tämä toisaalta voi olla hyvinkin kuluttavaa nuoren mielenterveydelle. Tuloksista voidaan tulkita, että ellei häpeäleistä niin ainakin vääränlaisia kuvaa liitetään työpajatoimintaan ja näitä nuoret joutuvat kohtaamaan usein. Vääränlainen kuva tuloksien mukaan on pääsääntöisesti ”tekemättömyys” ja ”lusmuilu”. Nuoret kokevat näitä leimaaviksi.

Yksi mielenkiintoinen tulos oli muiden suhtautumisen vaikutus nuoren omaan itsetuntoon. Vastausvaihtoehdoiksi lisättiin ei mitenkään, jotta voidaan erottaa ne vastausvaihtoehdosta neutraali. Neutraalia voidaan käsittää tässä yhteydessä siten, että nuori kokee sen vaikuttavan mutta ei mahdollisesti osaa nimetä miten se vaikuttaa. Ei myönteinen eikä kielteinen tai mahdollisesti sekä myönteinen että kielteinen. Mielenkiintoista on, että koettu muiden myönteinen suhtautuminen ei kuitenkaan vaikuta nuoriin myönteisesti. Haastatteluissa etsittiin mahdollisia selittäviä tekijöitä tähän, sillä kävi selväksi, että nuoret pyrkivät tietoisesti olemaan vain sellaisten ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa,

jotka suhtautuvat myönteisesti ja ymmärtävät. Käänteisesti tämä voisi tarkoittaa sitä, että jos heidän suhtautumisensa ei ole myönteinen eivät nuoret pidä vuorovaikutussuhdetta yllä. Toisaalta tämä sekä nuorten kokema häpeä voi johtaa asian salailuun tai vuorovaikutussuhteiden kaartamiseen, joka ei tue mielen hyvinvointia.

Tässä opinnäytetyössä saatiin uusia näkökulmia työpajaan osallistuvien häpeäleimasta. Työ on nostanut omaa mielenkiintoa aiheesta entisestään, sillä jatkotutkimuksien mahdollisuudet ovat hyvin laajat. Opinnäytetyön tuloksista esille nousseiden teemojen ja näkökulmien avulla on mahdollista rakentaa jo kohdennetumpaa jatkotutkimusta. Aihe on kuitenkin osaltaan hyvin sensitiivinen nuorille, joka oli huomattavissa myös prosessin aikana. Häpeäleima ja häpeän tunne ovat edelleen työpajatoiminnassa teemoja, johon tulisi keskittyä ja miettiä ratkaisuja. On kyse sitten häpeäleimasta tai itsensä leimaamisesta, ovat ne molemmat vahvoja tunteita nuorelle, jolla saattaa olla jo muutenkin vaikeuksia itsetunnon ja sosiaalisten suhteiden osalta. Asiaan tulisi keskittyä, jo senkin takia, että nuoret itse kokevat ja toivovat lisää tiedotusta yhteiskuntaan päin yleisesti työpajatoiminnasta.

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Yhtenä opinnäytetyön eettisenä vaatimuksen voidaan nähdä tutkimusvalinnat, joita on tehty harkiten niin tutkimuksen kulkua kuin niiden soveltuvuutta ilmiön kuvaukseen ja kohderyhmää ajatellen. Tämä on näkyvissä menetelmän vaihtamisesta pelkästään teemahaastattelusta monimenetelmälliseen tutkimukseen, joka osaltaan lisää työn luotettavuutta. Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät ovat yleisesti hyväksytyjä ja niistä on pyritty raportoimaan niin, että tutkimus on halutessaan toistettavissa. Eettisenä ohjeena voidaan nähdä tutkijan perehtyneisyys ilmiöön ja sen osa-alueisiin, jota näytetään osaltaan teoreettisen viitekehyksen myötä. (Hirsijärvi ym. 2007, 21–27.)

Ihmistieteissä tulee kiinnittää erityistä huomiota eettisiin ohjeisiin ja niiden toteutumiseen. Tämän tutkimuksen kohderyhmä ja aihe voidaan osaltaan nähdä sensitiiviseksi. Siteerauksien yhteydessä ei käytetty mitään koodinimiä, jotta anonyymiys voidaan säilyttää kokonaisuudessaan eivätkä haastateltavat olisi

mitenkään tunnistettavissa. Myöskin eettinen valinta oli alkuperäinen suunnitelma toteuttaa tutkimus teemahaastatteluina, jolloin haastateltavilla on mahdollisuus kertoa juuri omat henkilökohtaiset kokemuksensa, jota nähdään kunnioitettavan tapana osallistujille. (Mäkinen 2006, 92–96, 114.) Haastattelutilanteita pyrittiin helpottamaan kiinnittämällä huomiota kysymyksien muotoon ja ymmärrettävyyteen. Haastattelut suoritettiin etähaastatteluina, joka saattaa olla nuorille hyvinkin jännittävä konsepti. Niinpä haastattelun alkuun oli varattu aikaa rennolle jutellulle ja haastattelun alkuun saivat osallistua nuorten toiveesta heidän omat valmentajansa. Seuraavaksi haastateltavien kanssa käytiin läpi mihin ja miksi aineistoa kerätään sekä osallisuuden vapaaehtoisuutta eli sen, että saavat kertoa juuri sen verran, minkä verran haluavat ja halutesaan voivat jättää vastaamatta kysymykseen. (Kuula 2006, 124–136.) Vaikka haastatteluun osallistujat olivat kaikki täysikäisiä, aineistonkeruussa käytettiin Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 132–133) esitettyjä ohjeita nuoren kanssa tehtävään haastatteluun. Yksi tärkeimmistä nuoren kohdalla on aito kiinnostuksen välittyminen nuoren sanomasta, esimerkiksi niin, että kuuntelee kiinnostuksella loppuun kaikki tarinat huolimatta siitä, että se olisi ollut aiheen vierestä. Nuorten yhteydessä kiinnostuksen välittyminen erittäin tärkeä, jotta he pysyvät motivoituneina vastaamaan sekä tuntevat tulevansa kuulluksi. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 132–133.)

Tutkimuksen validius eli pätevyys riippuu siitä, onko tutkimuksessa saadut tulokset niitä, joita todella haluttiin tutkia, eli esimerkiksi onko tutkijan ja osallistujien välinen ymmärrys kunnossa. Tätä voidaan parantaa huolellisesti tehdyllä kysymyksillä niin haastattelun kuin kyselylomakkeen osalta. Molemmissa pyrittiin selkeään kielen käyttöön ja asioiden auki selittämiseen tai lisäkysymysten esittämiseen, jotta väärinymmärryksiä voidaan minimoida. Tämä ja eettinen näkökulma oli yksi syy kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–230.) Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 184) mukaan haastatteluaineistojen luotettavuus riippuu sen laadusta, jota pyrittiin parantamaan sillä, että vaikka aineistonkeruussa käytettiin vapaamuotoisempaa haastattelurunkoa, mahdollisia lisäkysymyksiä oli mietitty etukäteen valmiiksi.

Tuloksia esittäessä käytettiin sitaatteja ja kaavioita tukemaan tekstiä, joka nähdään yhtenä tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä lisäävänä toimena. Osallistujat edustivat monipuolisesti Mikkelin nuorten työpajan asiakkaita. Sukupuolijakauma oli selkeästi naispainotteisempaa. Tutkimuksen vaiheet on

pyrityt selostamaan tarkoin. Näin parannetaan tutkimuksen luotettavuutta ja mahdollistetaan tutkimuksen toteuttaminen samanlaisena uudestaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–230.) Tässä tutkimuksessa tutkittiin nuorten subjektiivista kokemusta, jolloin haastateltavien vaihtuessa, tulokset voivat mahdollisesti olla erilaiset. Käyttäessään samaa kysely- ja haastattelurunkoa ja samoja osallistujia voidaan päästä samoihin tuloksiin. Toisaalta tutkijakin itsessään on tutkimuksen yksi muuttuja ja tutkijan tulkinnat ja valinnat ohjaavat koko tutkimusta. Kanasen (2008, 121) mukaan objektiivisuus syntyykin subjektiivisuuden tiedostamisesta eli siitä, että tiedostaa miten tutkimusprosessin eri vaiheissa saa ja ei saa menetellä.

6.4 Jatkotutkimus- ja kehittämisehdotukset

Tässä opinnäytetyssä selvitettiin työpajavalmentautujien omia kokemuksia häpeäleimasta sekä heidän kokemana sosiaalisen ympäristönsä suhtautumista työpajatoimintaan. Opinnäytetyö antaa kuvan siis subjektiivisesta kokemuksesta, mutta ei ilmiön tosiasiaisesta olemassaolosta. Suorittamalla tutkimusta niille nuorille, jotka eivät ole työpajan asiakkaana, voidaan saada suoraa ja laajempaa kuva ilmiön olemassaolosta. Tutkimuksen avulla voisi selvittää miten nuoret tosiasiasuhtautuvat työpajatoimintaan ja onko heillä ylipäänsä kuinka paljon tietoa työpajatoiminnasta. Tällöin olisi mahdollista verrata subjektiivisen kokemuksen suhdetta määrälliseen tietoon. Mielenkiintoinen suunta olisi selvittää, miten tämä mahdollinen häpeäleima tai itsensä leimaaminen tosiasiasuhtautumiseen työpajanuoriin vaikuttaa. Tutkia voisi myös laajemmin mitä yhteyksiä ja vaikutuksia koetun sosiaalisen ympäristön suhteutumisella on nuorten itsetuntoon, sosiaalisiin taitoihin sekä suhteisiin. Toisaalta tämän tyyppinen tutkimus voisi ulottua monelle osa-alueelle, esimerkiksi mitä yhteyksiä koetulla muiden suhteutumisella olisi kaveripiirien rakentumiseen tai työelämään. Toisaalta voisi mahdollisesti verrata vaikutuksia suhteessa niihin, jotka kokevat häpeää tai leimatuksi tulemista sekä niihin, jotka eivät koe. Pohdinnassa tuotiin esille, että tulokset eivät olleet yksiselitteisiä siitä, mistä nuorten koettu häpeä johtuu. Olisi mielenkiintoista tutkia, mistä koettu häpeä tosiasiasuhtautumiseen johtuu.

LÄHTEET

- Aalto, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 177–188.
- Bamming, R. & Hilpinen, M. 2020. Työpajatoiminta 2019. Valtakunnallisen työpajatoiminnan tiedonkeruun tulokset. Opetus- ja kulttuuritoimi. Aluehallintovirastojen julkaisuja 91/2020. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://aviavustukset.fi/wp-content/uploads/2020/12/Tp_2019_raportti_2020_11_11.pdf. [viitattu 15.5.2021].
- Goffman, E. 2012. Vuorovaikutuksen sosiologia. Suom. K. Koskinen. Tampere: Vastapaino.
- Helkama, K. 2009. Moraalipsykologia. Hyvän ja pahan tällä puolen. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.
- Into. 2020. Valtakunnallinen työpajayhdistys on nyt Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry! Julkaistu 12.8.2020. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.intory.fi/uutiset/valtakunnallinen-tyopajayhdistys-on-nyt-into-etsiva-nuorisotyö-ja-tyopajatoiminta-ry/>. [viitattu 15.5.2021].
- Juhila, K. 2004. Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus, 20–26.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 1456–2332; 93. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Komonen, K. 2007. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto, 429–445.
- Korkeila, J. 2011. Mitä häpeäleima on? Teoksessa Korkeila, J., Joutsenniemi, K., Sailas, E., & Oksanen, J (toim.) Irti häpeäleimasta. Helsinki: Duodecim.
- Kuula, A. 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, J., Aaltonen, K., Lötjönen, S. & Sorvali, I. Etiikka ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 124–136.

Mielenterveystalo s.a. Stigma eli häpeäleima. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/psykoosi/Pages/Stigma.aspx>. [viitattu 14.3.2021].

Mikko, K. 2015. Starttivalmennuksesta asiakasnuorten äänellä. Yhteenvetoraportti valtakunnallisen työpajajhdistyksen startti parempaan elämään -juurruttamishankkeelle. Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n julkaisuja 2017:3. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.intory.fi/aineistot/julkaisut/verkkajulkaisut/>. [viitattu 20.3.2021].

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285.

Nuorten työpajatoiminta. 2021. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 17.3.2021. Saatavissa: <https://nuorisotilas-tot.fi/217/visualisoinnit/nuorten-tyopajatoiminta/>. [viitattu 27.4.2021].

OKM s.a. Nuorten työpajat ja etsivä nuorisotyö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://minedu.fi/tyopajat-ja-etsiva-nuorisotyö>. [viitattu 6.4.2021].

OKM. 2020. Valtionavustuskelpoisuuden saaneet nuorten työpajat. Opetus- ja kulttuuriministeriö. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Valtionavustuskelpoisuuden+saaneet+nuorten+tyopajat+marraskuu+2020.pdf \(minedu.fi\)](Valtionavustuskelpoisuuden+saaneet+nuorten+tyopajat+marraskuu+2020.pdf). [viitattu 20.3.2021].

Pietikäinen, R. (toim.). 2017. Sovari – sosiaalisen vahvistumisen mittari. Työpajatoiminnan valtakunnalliset tulokset. Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n julkaisuja 2017:6. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.intory.fi/aineistot/julkaisut/verkkajulkaisut/>. [viitattu 20.3.2021].

Rautio, Outi 2016. Työpajatoiminnan ABC. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.tpy.fi/site/assets/files/5037/outi_rautiotyopajatoiminnan_abc.pdf. [viitattu 28.3.2021].

Tuure, H. 2021. Työpaja nyt ja tulevaisuudessa. Osa 2/2. Into ry. Youtube. Videoleike. Julkaistu 24.2.2021 Saatavissa: <https://youtu.be/NSlmtXzYTPY>. [viitattu 7.4.2021].

Vakkuri, K. 2011. Syyllisyys häpeä syyllistäminen. ”Filosofian päämäärä on ihmisen muodostaminen.”Sarvepalli Radhakrishnan. Helsinki: BSV kirja.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Tammi.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Välimaa, A. 2020. Työpaja – yhteisö, valmennus ja merkityksellinen työ samassa paketissa! Blogi. Saatavissa: <https://blogi.tpy.fi/2020/01/30/tyopaja-yhteiso-valmennus-ja-merkityksellinen-tyo-samassa-paketissa/>. [viitattu 8.4.2021].

Välimaa, A. 2021. Työpaja nyt ja tulevaisuudessa. Osa 1/2. Into ry. Youtube. Videoleike. Julkaistu 24.2.2021. Saatavissa: <https://youtu.be/YAZIM3XxTQ>. [viitattu 26.3.2021].

HAASTATTELURUNKO

PERUSTIEDOT

- Ikä
- Milloin aloitit valmentautujana
- Kerro taustastasi /elämäntilanne ennen pajaa
- Miksi ja mitä kautta olet päättänyt työpajalle

OMAT SUHTAUTUMISET

- Mitä kautta työpajatoiminta tuli tutuksi
- Millainen mielikuva työpajatoiminnasta oli silloin
- Työpajatoiminnan aloittaminen
- Odotukset ja ennakkoluulot

MUIDEN SUHTAUTUMISET

- Kaveripiirit
  - Miten suhtautuvat asiakkuuteen
- Perheet ja sukulaiset (pidetäänkö yhteyttä)
  - Miten suhtautuvat asiakkuuteen
- Muut kohdatut nuoret ja heidän suhtautumisensa
- Muut kohdatut aikuiset ja heidän suhtautumisensa

- Työpajan maine
- Mitä hyvää/huonoa on kuullut

NUORTEN KOKEMAT TUNTEET

- Mitä positiivisia
- Mahdollisia negatiivisia (syrjintää, leimatuksi tulemista, häpeäleima)
- Jännitkö/pelkääkö kohtaavansa näitä?

LOPUKSI

- Mitä haluaisit sanoa nuorelle, joka miettii työpajatoimintaan lähtemistä?
- Entä muille tahoille?